

Heydər Əliyev məhkəmə-hüquq islahatlarının müəllifidir

Zəngin dövlətçilik ənənələrinə malik olan ölkəmizin tarixində ümummilli lider Heydər Əliyevin şəxsiyyəti, onun iradəsi, uzaqgörənliyi, siyasi və idarəçilik fəaliyyəti müstəsna yer tutur. Ulu öndərin ölkəyə rəhbərlik etdiyi illər Azərbaycan tarixinə qızıl hərflərlə yazılıb. Xalqımız tarix boyu xəyal etdiyi milli dövlətçiliklə bağlı arzularını məhz Heydər Əliyev epoxasında gerçəkləşdirərək dayanıqlı, müstəqil, hüquqi Azərbaycan dövlətini qurdu.

Yubiley ilində ümummilli liderin zəngin ictimai-siyasi fəaliyyətinin hərtərəfli öyrənilməsi və təbliği məqsədilə bütün bölgələrdə, idarə və müəssisələrdə, təhsil ocaqlarında yığıncaqlar, konfranslar, digər kütləvi tədbirlər keçirilir. Fəxr edirik ki, digər ölkə vətəndaşları kimi, biz hüquqşünaslar da ulu öndərin 100 illiyi münasibətilə təşkil edilən konfranslarda fəal iştirak edirik.

Heydər Əliyev hələ 1969–1982-ci illəri əhatə edən dövrdə respublikada Azərbaycanın iqtisadi inkişaf göstəricilərinə görə keçmiş İttifaq miqyasında ilk yerlərdən birini tutmasını təmin etmiş, müstəqilliyimizə zəmin yaradan uzaqgörən və müdrik addımlar atmışdır.

1993-cü ilin yayında ulu öndər xalqın təkidli tələbi ilə ölkəmizin siyasi rəhbərliyinə qayıtdı. Xalqımızı və dövlətimizi böyük təhlükələrdən xilas etmək, müstəqil Azərbaycan dövlətini qurmaq missiyasına "ömrümün qalan hissəsini də xalqıma bağışlayıram" söyləməklə başlayan Heydər Əliyev sarsılmaz iradəsi və fenomenal idarəçilik qabiliyyəti ilə Azərbaycanda keçmiş sovetlər birliyindən miras qalmış totalitar rejim əvəzinə, demokratik hüquqi dövlət yaratmağa müvəffəq oldu.

Cərəyan edən hadisələri dərinlən təhlil edən ulu öndər yaxşı bilirdi ki, ölkədə demokratik hüquqi dövlət qurmaq üçün, ilk növbədə, ictimai-siyasi sabitlik, qanunçuluq, hüquqi nizam-intizam təmin edilməlidir. "Dövlət dövlətçiliyi qorunmalıdır" fikrini dönə-dönə vurğulayan Heydər Əliyevin 1994-cü ildə imzaladığı xüsusi fərman qanunçuluğun və hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsində əsaslı dönüş yaratdı.

Ulu öndər Heydər Əliyev dövlət müstəqilliyimizi əbədi və dönməz etdi, atəşkəsə nail oldu, iqtisadiyyatı dirçəltdi. Azərbaycanı tənəzzüldə olan dövlətdən inkişaf edən ölkəyə çevirdi. Respublikamızın beynəlxalq əlaqələrini möhkəmləndirərək gələcək inkişafa hesablanmış neçə-neçə layihənin, xüsusilə uğurlu neft strategiyasının təməlini qoydu.

Böyük strateq, zəngin dövlətçilik təcrübəsinə malik olan Heydər Əliyev hüquqi dövlət Azərbaycan modelini ilk milli Konstitusiyanı yaratmaqla gerçəkləşdirdi.

"Konstitusiyaya yaratmaq üçün, şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizə nəzər salmalıyıq, amma, eyni zamanda, ümumbəşəri dəyərlərdən, dünyanın demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən, təcrübədən istifadə etməliyik, bəhrələnməliyik" – deyən ulu öndər Heydər Əliyev yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlanma-

sı kimi cox ciddi və məsuliyyətli vəzifəni bilavasitə öz üzərinə götürdü.

Ulu öndər yeni Konstitusiyamıza əsaslanaraq mükəmməl hüquq sistemi formalaşdırmaq üçün qabaqcıl beynəlxalq təcrübəni, ümumbəşəri demokratik prinsipləri rəhbər tutmaqla, Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixi və ənənələri əsasında islahatlar aparmağa başladı və bu məqsədlə 1996-cı ildə Hüquqi İslahat Komissiyasını yaratdı.

Hərtərəfli fəaliyyət, gərgin zəhmət nəticəsində "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında", "Məhkəmələr və hakimlər haqqında", "Prokurorluq haqqında", "Polis haqqında", "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" və hüquq sisteminin mahiyyətini müəyyən edən digər qanun və bütün əsas məəcəllələrin layihələri hazırlandı və nüfuzlu beynəlxalq qurumlarda ciddi ekspertizadan sonra qəbul edildi. İnsan hüquqlarının qorunmasına müstəsna əhəmiyyət verən ümummilli liderimizin 1998-ci ildə imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" Fərmanında insan hüquqları məsələsi ümumdövlət səviyyəsinə qaldırıldı.

Dövlətimizin insan hüquqları sahəsində atdığı ən mühüm addımlarından biri, ölüm cəzasının ləğvi olmuşdur. 1993-cü ildən ölüm cəzasının icrasına veto qoyulması, 1998-ci ildə isə Şərhadə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda bu cəza növünün tamamilə ləğv edilməsi ulu öndər Heydər Əliyevin böyük qəlb və mənəviyyət sahibi olduğunu, humanizmini bir daha təsdiqləyir. Ölüm cəzasının ləğvi Azərbaycanın demokratik hüquqi dövlət quruculuğu yolunda olduğu nu növbəti dəfə dünyaya sübut etdi.

Əfv və amnistiya institutlarının ulu öndər tərəfindən bərpası da mühüm əhəmiyyətə malikdir. Məhz bu humanist siyasətin nəticəsidir ki, məhkumların bəyşlənməsi müsbət ənənəyə çevrilmişdir. Minlərlə məhkumun əfv və amnistiya olunması ciddi tərbiyəvi əhəmiyyət daşımaqla, cəmiyyətdə mənəvi dəyərlər, humanizm hissi aşılanmışdır.

Azərbaycan üçün demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu yolunu seçmiş ümummilli liderimiz ölkəmizdə müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin formalaşmasına da xüsusi diqqət yetirmişdir. Müstəqil məhkəmə hakimiyyəti yaratmadan mükəmməl siyasi sistem qurmaq mümkün olmazdı. Belə məhkəmə hakimiyyəti yaratmaq üçün isə ölkədə genişmiqyaslı məhkəmə-hüquq islahatları aparılmalı idi.

Ulu öndərin rəhbərliyi ilə aparılmış köklü məhkəmə-hüquq islahatları nəticəsində keçmiş sovet məhkəmə sistemi ləğv edilərək 2000-ci ildən yeni, üçpilləli müstəqil məhkəmə sistemi yaradıldı.

Bu sistemin üstünlüyü ondan ibarətdir ki, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmə müdafiəsinə, həmçinin məhkəmə qərarlarından şikayət vermək hüququ təmin edilir, işlərə birinci instansiya qaydasında baxılmasına, bundan sonra onların hüquqa və fakta görə apellyasiya qaydasında yoxlanılmasına, daha sonra isə məhkəmə qərarlarına hüquqa görə kassasiya qaydasında yenidən baxılmasına imkan verilir. Bu isə öz növbəsində birinci instansiya məhkəməsinin buraxdığı səhvlərin yuxarı məhkəmə instansiyalarında aradan qaldırılmasına, işlərin mahiyyətə və prosessual baxımdan düzgün və obyektiv həll edilməsinə zəmin yaradır.

İslahatların gedişində Ali Məhkəmənin də funksiya və səlahiyyətlərinə yenidən baxıldı və o, ümumi və ixtisaslaşmış məhkəmələrin icraatına aid edilən mülki, cinayət və digər işlər üzrə sif kassasiya instansiyası məhkəməsinə çevrildi və beləliklə, aşağı məhkəmələrin qərarlarına nəzarət etməkdən, işlərə birinci instansiya məhkəməsi kimi baxmaqdan azad olundu. Bununla da Azərbaycan postsovet məkanında qətimkan tədbiri kimi həbsin seçilməsi səlahiyyətini məhkəməyə verən və bununla da "Habeas Corpus" prinsipini tətbiq edən ilk dövlətlərdən oldu. Bu islahatın fəlsəfəsi ondan ibarət idi ki, insanın ən mühüm hüquqlarını məhdudlaşdıran tədbirlər cinayət təqibi orqanı tərəfindən deyil, müstəqil məhkəmə tərəfindən seçilir.

Həyata keçirilən yeniliklər nəticəsində 2000-ci ildə dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə olaraq şəffaf prosedurlar əsasında, test üsulu ilə hakim seçimi aparıldı və nəticədə hakim korpusu 60 faiz təzələndi.

Hüquqi dövlət quruculuğunun Azərbaycan modelini yaratmış ümummilli lider Heydər Əliyevin təməlini qoyduğu məhkəmə-hüquq islahatları bu gün də uğurla davam etdirilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildiyi gündən cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsi ilə məhkəmə sisteminin daha da müasirləşdirilərək, Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmasına başlanılmışdır.

Bu gün Azərbaycan ədliyyəsinin tarixinə nəzər salanda görürük ki, nazirliyin əsaslı surətdə təsis edilməsi ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrə təsadüf edir. Həmin dövrdə ölkədə ədliyyə işinə böyük önəm verən dahi rəhbər tərəfindən Ədliyyə Nazirliyinin fəaliyyəti yenidən təşkil olunmuş və bununla da Azərbaycan ədliyyəsi tarixində yeni mərhələ başlanmış, ədliyyə işi təkmilləşdirilərək onun gələcək inkişafı üçün əlverişli şərait yaradılmışdır.

Azərbaycan zəngin ölkədir, onun istedadlı insanları, tükənməz təbii sərvətləri var, lakin bizim ən böyük sərvətimiz Heydər Əliyevin siyasi irsidir. Bu möhtəşəm sərvətin öyrənilməsi üçün konfranslar təşkil olunur, Azərbaycan tarixinin Heydər Əliyev dönəmində əldə olunmuş nailiyyətlər, demokratik hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində aparılan islahatlar barədə çıxışlar edilir və digər tədbirlər həyata keçirilir.

Bu gün hər birimiz Heydər Əliyevin dövlətçilik amallarını, yüksək ideyalarını ya-şatmaq və gələcək nəsə çatdırmaq, qloballaşan dünyada Azərbaycan tarixinin yeni şanlı səhifələrini yazmaq naminə möhtəram Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşərək, əlimizdən gələni əsirgəməməliyik.

Toğrul AXUNDOV,
Bakı Şəhər Yasamal Rayon
Məhkəməsinin hakimi